

Gemeente Haren.
Provincie Groningen
Jaar 1851.

Verlag van den toestand
der gemeente Haren
 door Burgemeester en
 Wethouders aan den
 Raad gedaan; overeen
 kunstz. art. 182 der wet
 van den 29 Junij 1851
 (Staatsblad N° 85)

Hoofdstuk I.
Bevolking.

Soopder bevol-
king gedurende
het jaar 1851.

Op den 1° Januarij 1851, be-
 droeg de wettig gedomineerde
 eerde bevolking
 Gedurende het jaar zijn geboren
 Naar onder 1 hoedling-geboorte
 van het mannelijk geslacht
 en 1 onrecht geboorte van
 het mannelijk geslacht.
 En hebben zich met erwoon
 inde gemeente gevoerd

Manne-lykt	Vrouwe-lykt	Totaal
1318	1302	2620
36	37	73
34	47	81
1388	1386	2774

Bygevoegd

Er zijn in 1851 binnen de gemeen-
 te overleden 18 personen van
 het mannelijke en 11 van het
 vrouwelijke geslacht; waer
 onder 4 mannelijke, die toen
 in weyplaat niet hadden
 inde gemeente; daer was het
 getal Schepfen der voorige
 bevolking

Manne	Vrouwe	Totaal
14	21	35
38	37	75
52	58	110

En hebben de gemun-
 te met erwoon ver-
 laten
 Tamen

Bedrag van allen de wettig ge-
 domicilieerde bevolking op den
 31 December 1851

1336	1328	2664
------	------	------

In het jaar 1851 zijn door den Ambtenaar van vanden burgerlyken stand ingescreven in het Register van Verledenen 5 Leventloos aangezien kinderen (dood-geboren); 4 van het mannelijke en 1 van het vrouweleyde geslacht.

Op den 31 December 1851 waren in de Gemeente aanwezig -----
 personen, die niet tot de wettige bevolking der gemeente behoorden.

In op den 31 December 1851 afwezig personen, die tot de wettige bevolking behoorden. Hier onder zijn begrepen 4 personen 1 van het mannelijke en 3 van het vrouweleyde geslacht, die zich inde Kolonien bevindt schappij van Welddadigheid ophouden.

De wettige bevolking op den 31 December 1851 -----

Waarvan beliep de feitelijke bevolking op den 31 December 1851 -----

Mannelijk	Vrouwelijk	Totaal
21	22	43
9	18	27
12	4	16
1336	1328	2664
1348	1332	2680

Gesamt

In 1851 zijn uit de gemeente geen personen vertrokken, en zich inde Overzeesche gewesten te vestigen. -

Bevolking-reges-ter

Het Bevolking-register, in den jaer 1850 aangelegd, wordt door den Ambtenaar vanden burgerlyken stand, overeenkomstig de bestaande voorschriften, met zorg bijgehouden. Deze Ambtenaar vindt echter daarin maar al te vaak het benoedlyken lastige der nalatigheid van de hoofden der huishoudingen, en van de veran-tingen in het personeel. huishou-

Gemeente

beendingen, inzonderheid met betrekking tot de dienst- en werkboden, aangefte le door. Een Strenger toepassing evenwel van de beuren de gemeente figuerende Verordening, betrekking tot de verandering van woonplaats en van het personeel der heersgetien men, gepubliceerd den 17. Augustus 1850, zal dit nummer voortophouden

Hoofdstuk II

Verkiezingen en Gemeente-bestuur.

Geslachtlijzen. Inderjare 1851 waren inder gemeente zeventig kiezers van leden der Tweede Kamer van de Staten-Generaal en der provinciale Staten, en een hondert vijftien kiezers van leden voor den Gemeente-raad.

Gemeenveranderingen zijn inder kiezerslijsten, tenjare 1851 de volgende vaststelling en sluiting gemaakt, dan dat Wij personen buiten Nederland geboren en van welke bleef, dan zij niet van den generaal bleef, dan ditelken tijt geschrakt.

Gemeentebestuur. De Raad der gemeente bestaat uit zeven leden met namen:

1. Rudolf de Sitter,
2. Lucas Pummerink,
3. Goert Bolhuis,
4. Willem Roman,
5. Jacobus Johannes Aricus Quintus,
6. Lodewijk Theodorus Janssen,
7. Minard Hendrick van Kemmer.

De vijf eersten waren vroeger raadsliden van den ouden Raad en zijn inder nieuwen Raad weder benoemd; de twee laatste zijn nieuw aangestomen.

J. H.

ster
inge
leden
dood
ken

Totaal.

43

27

16

2664

2680

sonen

degg-

ngard
Ant.

vereen

ten, met

kenaar

aar de

sigel

colder

mit.

es hui

hou

Het college van Diergemeenter
en Wethouders bestaat uit drie personen
de Heeren: Rudolf de Sitter, Burgemeester
en Lucas Remmerink, en
Groot Bolhuis, Wethouder.

Tot de Gemeentelyke ambtenaren behooren
voorts:

- 1 De Secretaris der gemeente, tot wolkam
de Heer Burgemeester is benoemd;
 - 2 De Ambtenaren van den burgerlyken
stand, de Heeren: Rudolf de Sitter
en Lucas Remmerink
 - 3 De Opvoerders der gemeente, de Heer
Jacobus Johan Plankerk, in plaats
van Mr. J. H. Quentus benoemd
aangesteld
 - 4 De Schouwmeester der gemeente en
 - 5 De Beveiliging der gemeente bevestigd
gemeente bestuur; beide welke bedie-
ningen door Schrammanna de groot
worden bevestigd.
- Tot de Gemeentelyke ambtenaren zal
verder nog gevestigd kunnen wor-
den te behooren.
- 6 De Opvoer- brandmeester, binnen de
gemeente Brandmeester. Generaal
gemeente - welke bevestiging door
Lubertus van Oosten wordt waargen-

Gemeente

Regent

Naatschlyke
Verordeningen

In den loop van 1851 zijn door den
Raad vastgesteld de volgende Verorde-

- a. Eene Verordening roepen de wyke
van afkondiging der pla. welyke
Verordeningen, en voorwysen om van
de gedane afkondiging te doen bly-
ken; vastgesteld den 13 September 1851
en afgekondigd den 20 September
daaraanvolgende.
- b. Eene Verordening roepen de verdeel-
ing van het presentiegeld voor de
li

leden vanden Raad, vastgesteld den 1sten December 1851

En werd tevens een Reglement van orde voor de Vergaderingen van den Raad vastgesteld den 3^{den} November 1851

Hoofdstuk III

Onderwerpen betrekkelijk het beheer der gemeente

Gemeente archief

Het gemeente-archief, in het gemeente-locaal aanwezig, bevindt zich in eenen goeden Staat, en wordt door den Secretaris bij het Beheer zorgvuldig bewaard.

Hier zal niet ondiensig zijn dat een Inventaris of Beschrijving van alle Stukken, tot het archief behoorende, sijn opgemerkt te worden bijgehouden, waartoe Bureau-gemeessen en Het hooft in 1852 de vereischte maatregelen zullen nemen.

Begraafplaatsen

De beide begraafplaatsen in de gemeente, te Haren in Noordlaag, sijn kerkelyke eigendommen, en worden tot nog toe door de kerkelyke Administration aldaar beheerd.

De begraafplaats te Haren heeft door aankoop van een Stuk pastorij-grond, waarvoor de kerkelyke gemeente ~~aan den~~ Reddikan t aldaar jaarlyk als vaste huur moet betalen de som van 70.00 glem. Die breiding van wegen, welk nieuw gedeelte in den jaar 1852 in gebruik zal worden gesteld

Hoofdstuk IV Geldmiddelen.

Op de Gemeente - Begroeting van 1851 zijn uitgezakt
 Gewone en buitengewone belastingen.

<u>Gewone ontvangsten</u>	De opcenten op de belasting der gebouwen en opgebouwde eigendommen en op het personeel beliepen een som van	690	14
	De hoofdelijke omslag	2050	00
	b. Belastingen op voorwerpen van verbruik, waarop tijdelijke belasting gewend wordt.		
	De Collecte op den wijn ende sterke dranken werd geraamd op	907	34
	c. Belasting op voorwerpen waarop geen tijdelijke belasting wordt geheven		
	De belasting op de honden	129	00
	Totaal	3776	18

Gewone

<u>Buitengewone ontvangsten</u>	De buitengewone ontvangsten waren:		
	a. Goed Slot of overschot van voorgere jaaren	624	58
	b. Restitutie van Schoolgelden door de Maatschappij van de Gemeente voorgeschoten	35	10
	Totaal	659	68

Bedragend altoos de gewone en buitengewone ontvangsten

De opcenten op 3 Rijkswedrijft belastingen in 1851 hebben opgebracht de som van 201.74			
Waren geraamd op 690.14			
	Deel meer der	11	60
Het aandeel der gemeente in de Collecte op den wijn ende sterke dranken bedroeg een som van 1109.00			
Was geraamd op 907.34			
	Deel meer der	201	66

Buu
witz

Tamen

		2123	26
--	--	------	----

De Zilveren ontvangst van den hoofdelijken omslag over 1851 en die van de belasting op de honden kan voor alle

7

nog niet worden opgegeven; omdat de inning van onderscheidene posten nog niet is geschied en niet kan worden bepaald, welke posten als overhaalbaar moeten worden geacht.

Gewone uitgaven

De gewone uitgaven op de Gemeente begreeping van 1851 uitgetrokken zijn:

14
00
34
00
18
58
10
68
26

a. Kosten van de Gemeente-besluit.		
Of Kosten voor het heet koninklijk-plaatselijk bestuur en publieke veiligheid te Sumatra van...	1535	82 1/2
b. Kosten van publieke werken waaronder ook brandblussers middelen	418	00
c. Belastingen en ongelen	110	20
d. Kosten van het openbaar onderwijs	1064	20
Waar onder zijn begrepen de Kosten voor de bouw van een nieuwe school te Oenen.		
e. Toelagen voor onderhoud van beroepsrijen de de Gemeente		
voorde helft door de Gemeente aan de stad Gemeenten te bestuuren, en voor verpleegkosten van personen in de Kolonien der de de		
van Weldadigheid	530	00
f. Onvoorziene uitgaven onder goedkeuring van Heeren Gedeputeerde Staten	125	00

Buitengewone uitgaven

De buitengewone uitgaven in 1851 beliepen 645 58 1/2 waarvan de som van 439. " althoort op de Gemeente begreeping van 1850 voor de vergrooting der school te Oenen

26

Totaal der gewone uitgaven 4428 07

Waarvan niet in Staat om de werkelijke uitgaven voor de ver schuldende hoofdsommen op te geven, met hoofdzaak niet alle presentien ten laste der Gemeente zijn ingesloten. Intusschen kan men

8

nen wij mededeelen, dat de ge-
waarde Linnen, op de Openbare
begroeting gebracht, voldoende zijn
om de uitgaven te dekken, en
verandering alleen voor publiciteit
worden in Loto voor onderneming S.

Commissie
van

Commissie
van

Commissie
van
van

2 -
ste
lijst
met
lijste
S.

9

Hoofdstuk V.

Gemeenteliege eigendommen, werken en in- richtingen.

Gemeenteliege
bouwden.

De gebouwen, welke der Gemeen-
te in eigendom behooren zijn de
Scholen te Onnen, Glimmen en
aan den Hoornschendijft, ter-
wijl de scholen te Haren, Noord-
Laren en Helpman voor onderhoud
aan de gemeente zijn overgegaan.

~~Door de vergroting van het schoolge-
bouw te Onnen in 1854, is het, dat de
alle schoolgebouwen in een gemeen-
schap zijn gekomen~~

Het geword onderhoud der Scholen en
onderwijzerwoningen bedroeg 105.00
~~en voor de vergroting der school te
Onnen is in 1854 bestemd 145.00~~

Om voort het onderhoud der toren
te Haren en Noordlaren, hoewel het
eigendom der kerkelijke Gemeenten al
daar is door de gemeente iets bijge-
dragen, omdat het fonds der kerk-
lijke gemeenten daartoe niet toere-
kend was, omdat de gemeente kan
geacht worden belang te hebben bij het
behoud der torens.

Leu werd voor herstelling der toren
ringen inden toren te Haren inden
jaar 1851 uitgegeven de Som van 1200.00

Gemeenteliege gronden
Straten en pleinen

De gemeente bezit geen gronden
Straten of pleinen in eigendom,
althoewel de kerk van te Haren
sedert jaren door de gemeente wordt
onderhouden. In 1851 zijn daarvoor
rechten geen uitgegeven gedaan.

Gemeenteliege pol-
ken of beurt-
wegen en voet-
paden

De wegen in de gemeente Haren
beviinden zich in een verlaten, zoo
als vroeger algemeen in alle pro-
vincie, voor dat de verbetering der
wegen een hoofdoel van het pro-
vinciaal bestuur was, het geen
was. Alleen den Ryk's Straat
weg door de gemeente is het ge-
hele jaar bruikbaar. De latere

De weg van Haren door het ge-
bucht Ommen tot de Noordlaan
is des zomers Slechts goed bruik-
baar. In het najaar, den winter
en het voorjaar is die weg onbruik-
baar, waardoor dan ook een belang-
rijke en uitgestrekt deel der gemeen-
te, hoewel op zich zelf vruchtbaar,
in ontwikkeling en vooruitgang van
den landbouw, is achterblyf geble-
ven, en het wenschelyke van eenen
Kunstweg, die het gemidd. gelyk
met den Rysweg, door Haren
en lovent met de Vaart en de
haren te Noordlaan in verbins-
ding brengt. - Het welk den land-
bouwer betere gelegenheid zal ge-
ven tot af- en aanvoer van pro-
ducten. - Ziet Vrijheid doet gevoelen.

Verbetering vande
openbare rijwe-
gen en vooftpaden

Deze is daarom, en ook om dat
de verdeling der Markten van Ommen
aanstaand is, dat men aan-
vang heeft gemaakt om dien
weg tot een aardbaan ^{de} vooftweg
te leggen. Mer dien aardbaan is
men bereid voor een aanmerkelijck
gedeelte geworden en zal door de
vrijwillige medewerking der ingezet-
nen van Noordlaan, Ommen en Haren
Zoo wij hopen, weldra te zijn afgewerkt.
Vande buurt Esfen naar den Rys-
weg is een verbeterd vooftpad aange-
legd door de belanghebbende ingezetenen
Zelfs.
Een goed en te allen tijde bruikbaar
bruikbaar vooftpad van het dorp Haren
naar de buurt den Hoornschiedt zal
moeten worden aangelegd, en zullen
daaromtrek te zijner tijd aan den Staat
de vereischte voorstellen worden gedaan.

Kanalen en vaarten.

De vaart met een plaats van opslag te Noordlaren, het eigendom der ~~Staat~~ gemeenten aldaar, wordt wel onderhouden en voldoet aan het oogmerk. Door deze vaart, die door het Krijgelaarder meer in de rivier de Fluense uitloopt, is Noordlaren in de gelegenheid om, met schip, ~~koop~~ goedere af- en aan te voeren en Staat daar door in verbinding met de Stad Groningen.

De vaart van den Heer Jorisputte Haren, in 1888 ~~aan~~ het Slet Hloorn, Scheep naar Hemmen, door de Heeren van Lennep gegraven, met doel om vande bestaan hebbende bran dergen aldaar het benodigde aan- en af te kunnen voeren, is voor Haren's ingezetenen van veel belang. Zoo lang deze vaart open blijft, Staat het dorp Haren in verbinding met de buert, den Hloorn, Schendijke creek met de Stad Groningen en andere plaatsen; doch bij de overweging dat eenmaal die vaart voor Haren kan worden afgesloten, zal het voor Haren van groot belang moeten worden geacht, dat er een andere vrye vaart van het dorp tot het Hloornscheep wordt gegraven, - of wel, dat de vaart van den Heer Jorisputte, met de daartoe behoevende ligan, aan de gemeente, in eigendom wordt afgestaan.

Om derde vaart van den Middelhorst tot in het Winderkerdiep, door het afwateringskanaal, het Doere, maar, is van minder aanbelang, en kan, wegens indigtheid, alleen bij hoog water overen worden.

De vijf in dit kanaal, bij Slet Winderkerdiep geplaatst, en strekkende zoo wel tot waterkeuring als tot waterlozing, wordt door de Borg vande Dykschouwer te Haren, in volcomen staat onderhouden.

ijer -
aan
it
ber
breuk
belang
tunen.
baar,
ng van
vle-
nen
huik
Haren
en de
bin
land-
l g-
pro-
wollen.
dat
n Com
van
tine
orlen
D, den
aan is
steij
de be
exok
Haren
werkt
Zys-
aange
tenen
war
Haren
u gel
llen
aad
edou

Wat overigens de afwateringskanalen en waterkeuringen betreft, de Zeeuw worden in sommige deelen der Gemeente wel onderhouden, doch laten op andere plaatsen veel te wenschen overig. - Bij de handhaving en naleving der Verordeningen op het onderhouden dier objecten, ten jare 1851, was het daarom voor ons een teleurstelling vanden Heer Officier van Justitie bij de Arrondissements Rechtbank te Groningen, by inrijzie van, den 26 November 1851, A. N. 912, te moeten vernemen, dat het Reglement of Schouwregt niet meer in behoorlyk bewijs ~~toestand~~ te vinden vrom aanwezig is, waar door het voor het tegenwoordige onmogelyk zal zijn om de nalatige plichtschuldigen inteygen te vervolgen, en zoo aan hunne verplichting te doen gaan twaarden.

Hoofdstuk VI Medische politie

Gevone
Gestane
het v

Gesondheids
toestand
van tenen
menschen

De gezondheidsstand der ingezeten waren heerschenend en daardoor de sterften gelyk aan gewone jaren. Deur den Heel- en Froedmeester, P. Oostingh zijn in 1851 binnen de gemeente vyfendryfzig personen gevacceerd. In afschou enkele ingezeten, door byzondere inteygen gelid, nalatig blyven, om die kunst bewerking aan te nemen kinderen te doen verzygen; wy kunnen evenwel zeggen dat de inenting door de krachtige medewerking van den Vaccinator en den invloed der Schoolonderwyfers

Naloon
livi
op

Ma
de
der
kla-
wen-
ring
het
1851,
leer-
s van
Recht-
van,
1851,
Re-
naer
L. G. B.
aan-
en-
rige
vol-
ging

de ter School komende kinderen, vrijalge-
men plaats heeft.

De Betrekking van Gemeente - Vroed-
vrouw, met een toeleg einds gemeente
was van 50. " jaarlykes, is door het
overlijden vande weduwe M. van't Oosten
in het jaer van 1850, vacant geworden.

Welcheft het Gemeente Bestuur
bybesluit van den 9 Januarij 1851,
mit recht sollicitantus, aan vrouw
Korodier, geboren Dorst, die jaer
wedde toegelien, onder voorwaarde,
van inde kom van het droep Haren
te moeten wonen, - doch heeft
die vrouw, na een kortstondig
verblyf te Haren, zich genot-
taakt gevonden, voor hare benoe-
ming te bedanken, te gevolge
waarvan zich tot opheden nog gene
Proedvrouw weder in de gemeente
heeft gevestigd.

Gemeentelike
toestand van
het veld

Con de gemeentelike toestand van het
veld was gunstig. De gemeente
bleef vande eldursheerschede, zoo
zeer gevreesd langzichte onder het
aanzien verschood.

Op den verboden invar van tunc
veld, als gransgemeente der provin-
cie werd door de politie in de
gemeente, en wel door den buiten
gewoon politie - beulined, H. M. Ste
ving, aan de tyde vande provin-
cie Drentthe Steong gesurvee
leurd. Geens overtuindingen van
de deswege bestaande verorde-
ningen zyn ons gedurende het jaer
1851 bekend geworden.

Hoofdstuk VII.

Nationale militie in Schutterij

Nationale mil-
liti

De e gtaal tot de Colong voor
de nationale militie ingeschte
de

inget
6.
ten
van de
saren
ster,
nones
ge-
linge
golis,
buwer
n der-
leggen
caachtige
skun
wyster
op

vincod, voor de legting van 1851, belooft 10 man

Het gewontcontingent voor de gemeente belooft 4 man
Buitengewoon contingent gemeentel. "

Lanen 9 man
Trijvelleger & opzand.
Lander lering opzand.
Lobelingen 4 man
Kunnen overzand opzand
Plaats overzand opzand
Lanen 4 "

Hier onder geen tijdelijk voorgestelden van vroeger legtingen, wier wijstelling was gevallen)
Tan het Contingent tegen alzo 3 man niet gelooft, uitkoopde die personen, inde legting ontbraken.

Schutterij

De Schutterij der gemeente, uitmakende 3° halve Compagnie van het 1° bataillon Russische Schutterij in de provincie Groningen bestaat uit:
actieve Schutters 41 man
reserve id 26 "

Derhalve de totale getal der Schutterij 67 man.

De Schutterij vanden 1° ban is:
Officieren opzand
onder officieren 3 man
Korporaals 1 "
Lambier 2 "
actieve Schutterij 32 "
Tosam id 16 "

Lanen 54 man

Herder meent dienst leera

Gijft ledig

Schol leger

Hoofdstuk VIII.

Kerkelyke Zaken.

Kerkelyke gemeenten van dien aard als hier aan.

Er zijn in de gemeente twee kerkelyke gemeenten, te Harlem en Noordlaren, die tot de Nederduitsch Hervormde behooren, en die ieder eenen predikant hebben.

Giften en legaten

Geene giften en legaten zijn in 1851, voor godsdienstige doeleinden, aan kerkelyke gemeenten geschonken.

Hoofdstuk IX.

Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.

Scholen voor lager onderwijs

Er zijn in de gemeente zees openbare scholen, als te:

1. Harlem. Hoofdonderwijzer: Subertus Van Olden
Onderwijzer: Geert Hendrik den 1^{en} rang
Ondervoorster: Hendrik Timmer
Onderwijzer: Geert Hendrik den 3^{en} rang
Kweekeling: Fredrick Van Voort
(over 14 jaren)
2. Noordlaren. Hoofdonderwijzer: Geert Kores
Onderwijzer: Geert Hendrik den 2^{en} rang
Kweekeling: Jan Kores
(over 14 jaren)
3. Helspanen. Hoofdonderwijzer: Gerhard Regnier
Onderwijzer: Ther. van der Meer
Onderwijzer: Geert Hendrik den 2^{en} rang
Ondervoorster: Gerhard Regnier
Onderwijzer: Ther. van der Meer
Onderwijzer: Geert Hendrik den 3^{en} rang
4. Hoornsteede. Onderwijzer: Floris van der Meer
Onderwijzer: Hamping
Onderwijzer: Geert Hendrik den 2^{en} rang
5. Cunen. Onderwijzer: Pouf Krijger
Onderwijzer: Geert Hendrik den 3^{en} rang
6. Glimmeren. Onderwijzer: Niert Boukema
Onderwijzer: Geert Hendrik den 3^{en} rang

Den 15 Januarij werden onderwezen op de School te

<u>Harren</u>	99 jongens	90 meisjes
<u>Noordharren</u>	32 "	40 "
<u>Hoelpanen</u>	77 "	33 "
waarender van buiten de gemeente 27 jongens en 20 meisjes.		
<u>Hooren Schoolk.</u>	12 "	70 "
<u>Onnen</u>	30 "	26 "
<u>Glimmen</u>	29 "	13 "

Tamen 299 jongens; 222 meisjes

In op den 15 July op de School te

<u>Harren</u>	8 jongens	85 meisjes
<u>Noordharren</u>	27 "	31 "
<u>Hoelpanen</u>	87 "	53 "
waarender van buiten de gemeente 51 jongens en 27 meisjes.		
<u>Hooren Schoolk.</u>	9 "	7 "
<u>Onnen</u>	26 "	22 "
<u>Glimmen</u>	18 "	10 "

Tamen 247 jongens; 208 meisjes

Ter alle berlingen wordt het Schoolgeld door de ouders betaald, met uitzondering der kinderen van bedeelde en onvermogende bedelde ouders. Van welke laatste de Gemeente in het Schoolfond heeft gestort een som van 222.30

ander welke de som van 42.90 over de andere kinderen is bezopen.

Het Staat te weten dat de Gemeente zich voor 1851 sedert einde neg eenige opoffering zal moeten getroosten, naar de inoordering van Schoolgelden van de arbeiders klasse door den afgebronen Gemeente ontvangers niet met kracht is doorgezet.

eizen
 meijer
 " ;
 " ;
 " ;
 " ;
 " ;
 meijer
 " ;
 " ;
 " ;
 " ;
 " ;
 " ;
 " ;
 meijer
 school-
 t. uit
 velds-
 wed.
 in te
 uit
 2. 30
 2. 90
 meijer.
 gemeent.
 renige
 in, daar
 n. van
 afy
 it met

In 1851 werd het Schoolgebouw te Ommen,
 afgebroken en daarvoor een nieuw en
 doelenmatig School gebouwd; De
 Kosten deswege beliepen de som van
 f 645.00, welke door de Gemeente moet
 worden betaald. Tot dat einde was
 op de Gemeente begrooting over dat
 jaar uitgetrokken de som van f 450.00
 Zoodat er een te kort van f 195.00
 bestaat, dat niet de just voor onvoor-
 zien uitgaven zal moeten worden ge-
 den. Het de herstelling der School te
 Ommen zijn nu alle Scholaren in eenen
 goeden Staat gekomen. Ook de onder-
 wijzers woningen te Harinx, Noordlaan
 en Helpman bewinden zich in eenen
 goeden Staat. Te Ommen, Glimmen
 en Sloon schiedte ontbreken wonin-
 gen der onderwijzers; doch voor het
 gemis daarvan wordt door de ge-
 meente jaarlijks, aan ieder onder-
 wijzer, als Schadeloffstelling uitge-
 keerd, de som van f 15.00.
 Het onderwijs is in goede handen.
 De onderwijzers zijn allen eervol
 en voor hun werk geschikt. Enkele
 onderwijzers zich door veelzijdig
 wetenschappelijke kennis en helder
 oordeel.
 Het gegeven onderwijs had over
 het algemeen een goet. Stelling
 Het vormt de jeugd tot goede
 Christenen en nuttige leden in de
 maatschappij. En tengevolge daarvan
 mekten wij het genoegen smaken
 geheel de schooljeugd en ook de
 ouders, met uitzondering van een
 nigen door byzondere inzigten gelyk,
 in het feest te zien deelen, welke
 ter herdenking van de Schoolher-
 vor- in Nederland, binnen dat

meente met 700 veel geestdreeft, en
waartoe oedert, vrienden van kinden
den en zij, die belang Stellen in ver-
lechting en beschaving het heend heb-
ben toegebragt, werd goeied.

Tertan
Armen

Scholen vanby
Lindeman and
en Stiekling

Hier toe brengen wy de song-
Scholen te Harin en Schelpevan
Sedert eenige jaren tuss bestaan
en ook de en disquad te Glimmen
opgerichte volks - zang school.
Dese Scholen worden buiten Weste
der gemeente gehouden, en ver dienen
alle aanbeveling. Hij toch vromer
goed zanger niet alleen, maar
verschaffen aan jongelieden menig
avond van onschuldige genot, die
andere eider 700 gemakkelyk
in ontspanningheden worden, door
bragt.

Schoolonderwy
Leergeselschap

De Schoolonderwyver in dese ge-
meente zyn alle leden van het school
en leergeselschap: Westgeoregt

Plaatselyk
Onderwy

De Commissie van toezicht
toezicht op het onderwy binnen de gemeente
bestaat uit acht leden:

- Mr W. de Sitter President
- L. F. Jorissen
- J. H. Roosjagh
- B. B. Boelman
- A. W. Hocksmad
- H. Homan
- J. J. Boelman
- L. B. Bakker.

Op so
O. ste
en ste

Hoofdstuk X Armenwezen

Totstand van het
Armenwezen

De toestand van het Armenwezen is over 1851 niet ongunstig, in vergelijking van 1850. De armoedigen zijn zelfs worden meer af-dan toetertimes. De armenbesturen volgen het Stel. Lingin dat men niet moet bedelen, zolang de behoeftige door handen arbeid aande Kost kan Reminpen de Kruicht daartoe niet ontbreekt.

De zachte winters van 1850 en 1851 gaven den Landman de gelegenheid om den dagloover, door weedingen om de inbosch gonden, werke te verschaffen, waardoor dangeok het getal tijdelijk beduelden minder was, dan in vorige jaren.

Intusschen gevoelt het Armenbestuur te Haren de behoefte aan een werkhuis, om daar door te allen tijde aande behoeftigen werke te kunnen verschaffen, intenderende dan, wanneer op het veld niet veel te verrigten.

Armenbesturen

In bestaan inde gemeente twee

Armenbesturen en armenbesturen:

1. Het diaconie armenbestuur te Haren. Dit diaconie armenbestuur te Noordlaren. Beide zijn Zwiser Kerkelyke in het lingen, en worden niet gesubsidieerd. De Administratie van den algemeen onderstand binnen de Gemeente is nog niet in werking getreden. Het had int 1851 geen uitgaven, noch ontvangsten.

De volgende de opgaven, door de Diaconiebesturen te Haren en Noordlaren gedaan, waren binnen ontvangsten en uitgaven in 1851, als volgt:

Haren

Staren.

Ontvangsten.

Inkomsten van bezittingen van
 allerlei aard en toegelane tegenwoordig 352.00
 Collecten en giften ----- 818.39 1/2
 Voordelig Slot der rekening van 1850. 52.52 1/2

Totaal 1223 12

Mitgaven

Voer onder hand van gebouwen en verdere
 lasten van reguleren en
 kerkten van Administratie 146.48
 Voer onder handen van allerlei
 aard en begravenis kosten 1137 24 1/2
 Voer rente van opgeleend
 gelden ----- 10

1194 02 1/2

Minder ontvangst 29.09 1/2

Open
vrij

Noordlaren

Ontvangsten.

Inkomsten van bezittingen van alle
 allerlei aard intogelinde tegenwoordig 836.00
 Collecten en giften ----- 220.00
 Voordelig Slot der rekening van 1850. 639.00

Totaal 1695 00

Mitgaven

Voer onder hand van gebouwen en verdere lasten van
 reguleren en kerkten van
 administratie ----- 143 00
 Voer onder handen van allerlei
 aard en begravenis kosten 1047 00

1190.00

Minder ontvangst 505 00

In Staren werden geleverde
het gelyke jaar be
de. 40

" Noordlaren ----- 20
Tamen ----- 66

In Staren worden bijd. op
bed. 40

" Noordlaren ----- 17
Tamen ----- 57

Totaal van alle bed. 123.

Mit deze opgaven blijkt dat in een
sewak en zijdelijke buidelen door elkander
gevoerd / in en der hand heeft ge. kost:
te Haren, magarog, 14.00
te Noordlaren 32.00
dan te Haren.

352.00
818 39 1/2
52 32 1/2

1223 12

Hoofdstuk XI Gemeentepolitie.

Openbare veiligheid

1194 02 1/2

29,09 1/2

De gemeentelyke politie bestaat in
de gewone Surveillanc van den Veld-
wachter en, voor de wintermaanden
indie vande nachtwachten, of wel naar
telyke zonden doord' ingeklemd inde
onderscheiden wyken, Gincend in een
marichaussee dienst, bestaande in
en Korporeel in vier man, gestationeerd
te Hoogzand, om te surveilleren inde
gemeenten Hoogzand, Sappinut, Haren
en Noordlyk. - Een en ander was voldoende
de om de rust en veiligheid van personen
en goederen te bewaren. - Zware misdry-
ven zyn inde gemeente niet gepleegd.
Zyn kleine diefstallen - de een
door uitwendig braak - zyn door
doortrekkende personen, aan de ge-
meente vreemd, gepleegd, van welke
de dader der justitie zyn overge-
leverd.

876.00
220.00
639.00

1695.00

De Veldwachter der gemeente heeft
Zich met een vankynen plegt getuue-
ten.

1190.00

505.00

De nachtwachten gedurende de win-
termaanden v'bragten hunnen plegt,
hun bij de Kaver op de vruchtelyke zon-
den, gepubliceerd den 11 October 1847,
opgelegd.

66

Het Korp' marichaussee beantwoor-
de gineel aan het oozgmerd, en heeft
Zich herhaaldelyk binnin de gemeente,
in alle oorden, vertoond.

57

123.

Verens den Veldwachter, hield een be-
tengevoen politie binnin teezigt op den
verboden invoer van teendree, zyn de
H.W. Floring te Noordlaren, welk teezig

Hoofdstuk VII
Landbouw

Toestand
van den landbouw.

De toestand van den landbouw was over het algemeen gunstig.

Het bouwland bestit gemiddeld per bunder 850. „, en het wei- en hooiland 500. „. — De huurwaarde van het bouwland was gemiddeld per bunder 40. „ en het wei- en hooiland 30. „

Landhuis-school
Handel-school.

De sedert enige jaren hier gevestigde Landhuis-school heeft zich door aankoop van bouw- hooi- en bosch-landen meer en meer uit. Zij volgt ook het Stelsel om de wallen, dijk- en bosch- en weilanden omringen, wegtenemen, en door sloten te verengjen, waardoor de zeld betere afwatering en meer lecht kunnen en door over-aarding meer vruchtbaarheid wordt verkregen. — Plare bouw-landen onderscheiden zich door zinde-lyke en doelnatige bebouwing. — Zij verbeter die gronden door des. veld vlakker en op afwatering te leggen, hetwelk sunder waarde oerechoegt.

De rizen-teelt, die zij bij afwijse-ling toepast, vindt in de gemeen te we-ning navolging, omdat men daarin bij winterkoren en zaden geen vermeer-dering van boschot opmerkt, en omdat het, bij de werp, geraaid koren het land inden winter beter dekt, dan het op rijen geraaid.

Zij neemt menigvuldige proceuen met nieuwe ploegen en andere werke-tuigen, die op groot bouw-hoeven met niet veel veelvuldigen kunnun wor-den ingevoerd, doch voor de kleine boerderyen in deze gemeente over het algemeen te kostbaar zouden worden.

Van de op die school door de Commis-sie van landbouw gevestigde geplaatste engelsche stier wordt eenig gebruik gemaakt, omdat men den ons oer-singer ras, zoo wat schoonheid en productie betreft, de voorkeur geeft.

Het aldaar gehouden engelsche ras van rarken is daarentegen zeer gezocht, en bij meerdere ver-minig en lading als een aanwinst te beschouwen.

Stad
ville
1848
Bogard
en op
den 11
Januari
2
Januari
18
Jan
Ho
Stad

Misgewas, of vruchten van den oogst.

Geen misgewas of verlies van den oogst had in de gemeente plaats. Alleen de air der Rogge was niet geheel beladen. De opbrengst van dat graan staat in verhouding tot gewone jaren als 2 : 3.

Regende landen en opbrengst van den oogst

De volgende staat toont de hoeveelheid bekeerde bunnels hoofdgewassen en lateide vruchten aan.

Tanen	Rogge	Gerst	Klein	Roek weid	Graan erwten	Groen erwten	Paarden boonen	Harde appelen	Kool zaad	Beke teel	Kool leu	Aanmerkingen
2	290	62	161	12 1/2	2	1	2 1/2	158	4	90	165	Knollen als tuinbouw

De volgende staat toont de opbrengst per Bunder in middelen aan. De cichorie in neder landschappen

Tanen	Rogge	Gerst	Klein	Roek weid	Graan erwten	Groen erwten	Paarden boonen	Harde appelen	Kool zaad	Beke teel	Kool leu	Aanmerkingen
15	16	17	20	20	18	14	16	65	20	12000	20	De kool leu waren in 1851 in neder l. in middelen

Tuinbouw

De tuinbouw werd voor eigen Consument uitgeoefend, met uitzondering der groote of walsch boonen, die algemeen rondom de akkers met cichorie bezaaide landerijen worden gepoot en eens tamelyke opbrengst gaven.

Houtteelt

De houtteelt werd hier weinig in beoefening gebracht, hoewel de gronden in sommige strecken daartoe zeer geschikt is. De opzandige nog al aantienlyk hout waren vroeger nog al aanplanting doch door verkoop en niet aanplanting zyn die gronden thans of tot bouw of tot weilanden gebracht.

Als reden voor de vermindering van de houtteelt is aante merken de verhogde waarde der bouw- en weilanden en de overtuiging, dat de landerijen door bebouwing veel meer aan rente afwerpen, dan door de houtteelt.

Slachte gronden.

De markten van Noordlaren is geheel, die van Glimmen gedeelykelyk.

al over
ed per
land
beend
40.
stigde
et Lich,
be sek.
oogt ook
bouw- en
, en
oor de
leucht
er trouw
bouw
inder
Hij
oogt
vrije
n weid
n bij
meer
omdat
het
het
voeren
werde
van
n wor
ine
verbet
orden.
Sommi
Plaatste
gebruik
oogt
id en
geeft.
leke
degen
ver
nwinst

Die van Omsen zal, wanneer daar-
 toe machtiging is bekomen, verdukt worden.

Ontginning

In 1851 zijn er weinige boorders ge-
 heel ontgonnen; doch men gaat voort
 met de heide gronden, waarvoor de
 ontginning is aangegeven, gezamenlijk
 ten getale van ongeveer 500 bunders,
 tot bouw en weilanden te maken.

De nog meest gelegen gronden
 worden ten deele beveid met Hooijen
 Landreid werden pleggen of heide
 schalen gestoken tot Brandstof;
 terwijl ook de heide werd afgestoken
 tot onverstrooijing van het veed.

Toestand van
 den veestapel.

De toestand vanden veestapel
 was gunstig. Van de elvers heerden
 de Congriente onder het zandveld
 bleef de gemeente beveid.

Staat van het aantal veed.

Sting	Quil	Mer	Koe	Stee	Koei	Kal	Stee	Scha	Gee	Var	Stammen
Sten	nen	vien	lent	ren	jen	eren	ossen	pen	ten	ken	Heigen
4	95	380	124	25	2596	769	2	940	20	1400	

Byentseelt

De byentseelt werd hier weinig uitge-
 oefend. Enkele landbouwers hielden ee-
 nige byen als liefhebberij. De op-
 brengst was middelmatig.

Prey van het
 veldvruchten

De preyten van het koren en veld-
 vruchten waren middelmatig. Alleen
 de rogge werd iets duurder betaald;
 terwijl de aardappelen, die hier op de
 landgronden werden verbouwd van gae
 de hoedanigheid waren een den prey
 van vorige jaren behielden.

De volgende Staat toont den mid-
 derprey der veldvruchten, per mud, van:

Carrot	Rogge	Gruut	Plav	Beck	Gras	Spinn	Paarden	etard	Kool	Bechere	Kool
van	van	van	van	van	van	van	van	van	van	van	van
6.50	5.00	3.00	2.00	4.00	10.00	7.00	3.50	1.80	10.00	10.70	55
tot	tot	tot	tot	tot							
7.00	6.00	4.00	2.50	4.50							

Pla
 ker
 brug
 en de

Perse

30

Prey
 her

Prey
 nen

Van
 120.00
 tot
 105.00

Prey

De middenprijs der botes, die meest al verschee, bij het zeed: 88 (hier stukke genoemd) op de weekmarkt te Groningen werd verkocht, was 55 Centen per 88.

Hooveelheid
der markt gebragte koren en veldvruchten

De volgende Staat wijst de ter markt gebragte hoeveelheden h.o. van en veldvruchten aan.

(De botes en cichorei in 88)

Panwe	Rooy	Guot	Slaves	Boek weick	Spaans cruten	Spaans cruten	Phard, boonen	starday pelen	Kool laar	Reks vri	Knoel len	Botes
30	500	200	1700	50	6	5	20	1250	80	2,100,000	2080	46500

Bovendien zekent men dat 20 muddes groote of walsche boonen op de markt zijn verkocht, verschof nat, by de koop is 3 Cent gemiddeld.

Prijs van het vee

De middenprijs van het ter markt gebragte vee was als volgt:

Rind vrou	Mer rien	Vee lent	Melk koeijen	Kiaek koeijen	Vette koeijen	Vette kalfers	Scha pen	Lam meren	Oude darken	Big gen	Gansen var kens	Sanmerken
Van /80.00 tot /105.00	Van /80.00 tot /135	Van /40.00 tot /60.00	/55.00	/60.00	/85.00	/10.00	/5.00	/1.50	/14.00	/1.50	/34.00	Men tekent dat uit de gemiddelde was 90-00 88 Speete termarkt is gebragt

Hoofdstuk XIII

Verveening, Jagt en Vischerij

Verveening Voor 1851 zijn aan 6 personen vergunning verleend, tot verveening met laag gelegde bagge lansen, getamen ligke voor 41600 dubbels vaten, voor welke zij hebben opgegeven te zijn benoedige 3980 vierk. ellen grond. - Doende zeld zijn echter maar verveend 30,400 tonnen turf 1 soort en 1 slag

daar
worden.
s ge
voort
de
rentlyk
nder,
n.
mlen
Koeijen
f beide
to f;
estoken
sed.
sel
kerkeken
deed
veed.
stamm
Koeijen
uitge
reent ee
epo-
e veld-
alleen
kautdi
op de
rangae
wag
en veld
med, aan:
Knoel
len
n. 55

(26)

Daarboven zijn door verschillend
 personen nog gebaggerd 5698 tonnen
 turf, 1 soort 1 klasse, en 10000 gegerd
 van het gestoken 94 tonnen turf der
 2 soort 1 klasse en 4293 tonnen turf
 der 2 soort 3 klasse. De gegerd
 van of gestoken turf werd voor
 eigens consumptie gemaakt. De
 prijs van den baggeturf was per
 last, of 50 ton, 21.00
 Het merendeel der ingezetenen aan
 den Hoerophenicht, bepaaldelyk de
 wijk C, vond in het werk der
 vermening zijn bestaan.
 38 arbeiders van het mannelijke geslacht
 24 van het vrouwelijke geslacht
 de laatste in zwaarte arbeid aan de droog
 making werkende - hebben in de
 vorderingen gewerkt.

De
indus

Jagt De Staat van het jagtveld was,
 even als in vorige jaren, niet on-
 gunstig. De haas was echter
 minder, doch de patrijs meer, en
 water-wild was er genoeg. De
 vermindering van den haas wordt
 toegeschreven aan den zachten winter
 Er werden ~~7~~ eigene jagten en 1
 eendvogelkooi. De vangst op die
 kooi was gering, omdat byden
 het trecken der vogels geen water
 op de vlakke veldommed kooi stond.
 De jagt inde gemeente bepaalde
 zich uitsluitend tot het klein wild
 en waterwild.
 Het voor de jagt schadelijk ge-
 dierte, inzonderheid de vos en de
 valk, vermeerderd zich niet.
 De vos vermindert zich hetten
 jaer, zoo als de jagten die in
 den winter, vooral in den zomer
 op het jonge dier worden gehouden,
 als door ontginning en aanbouw
 van huizen. -
 Er werden in 1851 vier jagten

Op de 108 gehonden in 1 eend in 3
jonge vogels gedood, waarvoor, als spec-
mien, 3.95 is betaald.

Men treft op de jacht werd de vanden
opruimer der jacht in het eerste district
dezer provincie, benevens door 3 buiten-
gewone opruimers, op verzoek van de
langhebbende aangesteld, uitgeoefend

Visfchery
in de binnenwaters

De visfchery werd voornamelyk
op de binnenwaters, het kamrilt
het stormfchiddey en de bagger wyken,
uitgeoefend. Zelf ingezamenid maast-
ten hiervan gebruik niet liefheb-
ber, en in alle Lechten daarmit ge-
heel, of gedeeltelyk, hun bestaan.
De vangst was goed, ofschoon ge-
zeft dan werden, dat de visch
Licht op de binnenwaters niet
zeer vermenigvuldigt. Men een
der oorzaken daarvan, voert men
aan, het vangen van klein-visch, of
aan, dat aan eind grote menigte van
dobber en Lechlynen wordte ge-
slagen, tot het vangen van aal, ma-
en baard. -

Mer tonyt Op de visfchery werd
door dezelfde benidies, als op die
der jacht gehouden, en was vol-
doende. -

Hoofdstuk XIV.

Ambachts- en fabrieknijverheid

In 1794 in de gemeente:

- 1 Cichorie fabriek, verhandeld gedurende
3 maanden met 11 man
- 1 Cichorie droogery; gewerkt met 3 man.
- 3 windkorenmolen, verhandeld met 7 man
- 2 oliemolens, verhandeld met 6 man
- 2 Tolmolen (of grutteryen) verhandeld

hellenis
8 konnen
geefla
der
en twee
gegra
voor
De
per
en aan
sk de
der
yke
echt-
de droog
ide
was,
t on-
ektes
n, en
De
wordt
wintet
en 1
u die
den
water
stond.
kepaalen
n wild
nge-
in de
t.
tellen
ei en
mer
houden,
bouw
agten

5 houtzaagmolens, verhuurd met 12
mgen. -
Gemeenlicke fabrieken zijn opgericht
en ook geen overvallen.
Sommertuigen zijn binnen de ge-
meente op de fabrieken niet in gebruik.
De toestand en bloei der fabrieken
waren naar wensch.

Hoofdstuk XV Handel en Scheepvaart.

Binnenlandsche
handel.

By raads besluit van den
12 Julij 1851, werden twee jaar
veemarkten, in het dorp Haren,
ingesteld, en toegestaan by besluit
van Haren Gedeputeerde Staten
deur provincie vanden 6 November
1851 N° 57; de eerste op den eersten
maandag in de maand Mei, en de
tweede op den tweeden woensdag
in Augustus, welke veemarkten
voor het eerst in 1852 zullen worden
gehouden. Daardoor kan aan den
wensch van vele in vee handeldry-
vende ingezetenen worden voldaan,
en is ook ~~een~~ het verlangen van
het Bestuur der gemeente over
vuld. Men verwacht dat
deze jaars veemarkten aan het
doel zullen beantwoorden.
Groot-handel wordt binnen de
gemeente niet gedreven.
De Kleinhandel bepaalt zich
in het algemeen tot de landelyke
producten en de boten, die op de
veemarkten in de Stad Groningers
worden verhandeld. Voort en
deed, welke tot nu toe uitslui-
kend buiten de gemeente over
verkoopt, en in voortbring seluyder
fabriekingverheid. -

Buit-
handel

Binn-
sche-
Buit-
sche-

Al-
ge-

Wij moeten hierby niet vergeten te mel-
den den handel in Riehorst, die
voor de gemeente, veelter gronden
zeer geschikt zijn worden verbouwd
van derhalver wortelen, als hoogst
belangrijke is te achten, intenderheid
voor de arbeidende klasse, welke
daaruit grootendeel haar bestaan
vindt. -

Buitenlandsche handel Buitenlandsche handel werd door
de ingezetenen niet gedreverd.

Binnenlandsche Scheepvaart Geen binnenlandsche noch buiten
landsche Scheepvaart op of uit
de gemeente werd gedaan.

Buitenlandsche Scheepvaart Er zijn evenwel binnen de ge-
meente 3 Scheepstimmerwerken.
Op de werf van de wed. J. W. Pattje,
te Waterhuizen, zijn in 1851 volbouwd
en van stapel geloopt
1 Hoofschip, genaamd Anna Maria
groot 60 Leetonnen, wromme be-
waren door J. Swiers, en
1 Schuit genaamd Jantma's Albrandina
groot 42 binnenlandsche tonnen,
wromme bewaren door P. Stuverda
Op de werf van J. H. Stolama, te
Waterhuizen is volbouwd en van stapel
geloopt:
1 Schuit, genaamd de 4 gebroeder
groot 44 binnenlandsche tonnen, wor-
dende bewaren door G. H. van der Werf.

Hoofdstuk XVII.

Swijgingen, in verband staande
met de uitoefening van handel
en andere bedrijven.

Maten en Gewigten In de Nederlanden maten en gewig-
ten worden door de handel- en re-
gingdoende lieden gebruikt en ter
den ijde of herijde aangeboden.

De plaatselijke politie hield toe
tegt of ook onder, of ongeyghte
maten en gewigten werden gebruikt,
doch ontbent aan en ander werden

12
gerijp
ge-
bruikt.
den
den
jaar
aren,
schie
Paten
amber
leerster
alle
sday
arkten
vorden
an den
del dry
Idaan,
van
er
at
st
n de
Lich
delijke
op de
ingers
en
itshui
xep
yden
19

en is kenbaar.
Middelen van zels dorps Noordlauren bezit deene
vervoers water vaart door het Zuidlaardermeer
in de rivier de Feensche, en een
vrachtschip tot af- en aanvoer
van het noodige.

Middelen van Di fabriquanten en handelsdrijven
vervoer te lande de lieden hebben algemeen hunne
eigene middelen in den af- en aan-
voer; tenzooft daarenboven het
dinsdag in vrijdag ook gele-
gentheid bestaat om met zooge-
naamde wagnaren het eenen an-
der naar en uit de stad Gronin-
gen, af- en aan te voeren.

Broodsetting De prijs van het Grofroggenbrood
werd geregeld de maandage van
ieder week per mud: 18 Centen.
De setting regeld zich naar vaste
grondslagen in den prijs der rogge
op de markt te Groningen, om-
rent welken prijs van wege het
provinciaal Gouvernement op-
het einde der week aan de Gyn-
munte besteeur opgave wordt
toegezonden.

De vaste grondslagen voor de setting zijn
per mud:

a	Maalloon	17
b	Brandstoffen	20
c	Paalloon	50
d	Winst voor de bakker	60
e	Tijeren	05
			152

De veranderlyke grondslagen
Zegg, per mud.
Lands belasting, of accyns. / " 53
En de marktprijs der rogge van
66 Ned. l., het mud, seit hetwelk
wordt gerekend te worden gebakken
8 3/8 Ned. l. brood.
De laagste ^{grootste} prijs van het pond was
7 1/2 cent, en de hoogste setting-prijs
9 Cent S. —